

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«НАУКОВЕ СЬОГОДЕННЯ:
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2019 року

Мелітополь - 2019

УДК 502+338+379.85+55+91+93+94

Н 34

Н 34 **Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи.** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року / За ред. Л.М. Донченко, І.А. Арсененко, В.Д. Гапотія, С.І. Пачева, Л.А. Прохорової, О.М. Ситника. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. 250 с.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Погляд редакційної колегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за стилістику, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

© Автори статей, 2019

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019

З М І С Т

РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЯ.....	7
<i>Донченко Л.М., Зав'ялова Т.В.</i> Формування педагогічних умінь студентів природничо-географічних факультетів з екологічного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах	8
<i>Іванова В.М., Сугоняк Я.В.</i> Сучасний стан економічного потенціалу та основні проблемні питання соціально-економічного розвитку Мелітопольського району	15
<i>Іванова В. М., Шелудько О. М.</i> Навчальна практика з геології як умова формування екологічної компетентності майбутніх вчителів географії	20
<i>Кондратенко А. І., Сапун Т. О.</i> Формування дослідницької компетенції слухачів Малої академії наук в секції географії	23
<i>Костиця Ю.В.</i> Сучасні геологічні екзогенні процеси на території Херсонської області	27
<i>Левада О.М., Наход М.В.</i> Сучасний геоекологічний стан географічного середовища в м. Миколаїв	31
<i>Левада О.М., Неволько Д.М.</i> Техногенез і геодинаміка як фактори впливу на геологічне середовище м. Дніпро	35
<i>Левада О.М., Заєць О.С.</i> Сучасний стан поверхневих вод Нижньосірогозького району Херсонської області	40
<i>Левада О.М., Григоренко М.В.</i> Рівень освіти як складова індексу розвитку людського потенціалу країни	45
<i>Левада О.М., Оболенська Д.Г.</i> Соціальна інфраструктура сільської місцевості як складова формування регіонального ринку праці	49
<i>Непша О.В., Балабатько Н. В.</i> Антропогенна трансформація сільськогосподарських земель Херсонської області	52
<i>Непша О.В., Лемішко Р. Ю.</i> Вплив харчової промисловості на стан атмосферного повітря у Запорізькій області	55
<i>Непша О.В., Шамрицька Т. М.</i> Національний природний парк «Меотида»: історія створення, структура, сучасний стан	59

<i>Немчин С. Є., Сажнев М. Л.</i> Загальна характеристика В'язівського природно-сільськогосподарського району Запорізької області	64
<i>Прохорова Л.А.</i> Екологічна освіта в шкільному курсі географії	69
<i>Сердюк А. М., Антоненко В. А., Василюк Л. А., Чорнобай В. В.</i> Формування екологічної культури учнів в шкільному курсі географії	74
<i>Тамбовцев Г. В., Пушкарьов О. М.</i> Основні демографічні показники в Херсонській області	77
<i>Тамбовцев Г.В., Нетіша О.В., Сакун М.М.</i> Водозахисні заходи від несприятливого впливу сільського господарства на водні об'єкти (на прикладі басейну річки Молочна)	81
<i>Хмура О. О., Сажнев М. Л.</i> Сучасний стан водокористування та водовідведення у Запорізькій області	86
РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ	91
<i>Александров Д. В.</i> Проблема концептуалізації етнічності: філософський аналіз	92
<i>Волобуєв М. І.</i> Українська лікєро-горілчана справа у роки акцизної системи контролю виробництва та обігу алкогольної продукції у Російській імперії 1863–1894 рр.	97
<i>Дідяєва О. В.</i> Морські походи запорозьких козаків	101
<i>Ігнатченко В. Ю.</i> Одеські німці: історіографія дослідження	106
<i>Крупенко В. В.</i> Динаміка чисельності населення міста Генічеська у ХІХ–ХХ ст.	111
<i>Пачев С. І., Самонін Б. В.</i> Розвиток важкої промисловості Запорізької області у період семирічки (1959-1965)	114
<i>Пачев С. І., Оліфер В. С.</i> Оборона Мелітопольщини у вересні – на початку жовтня 1941 року	118
<i>Полякова Л.І., Суглобова В.В.</i> Джерельна та історіографічна база дослідження проблеми становлення органів державної влади в незалежній Україні ...	122
<i>Поправко О. В., Троїцька О. М., Троїцька Т. С.</i> Event-технології в культурно-освітньому просторі вищої школи: потенційність й перспективи реалізації ...	128

<i>Росолов О. А.</i> Шістдесятники» – нове покоління літературно-творчої інтелігенції	132
<i>Філіппова І. І.</i> Поняття «повсякденність» у сучасній історичній науці	137
<i>Шкода Ю. І.</i> Римо-католицькі громади півдня України в дореволюційний період	141
РОЗДІЛ III. ПРАВО	144
<i>Гапотій В. Д.</i> Теоретико-правові новації викладання курсу інформаційного права у ВНЗ України	145
<i>Задорожня Є. Д., Попенко Я. В.</i> Територіальні громади у системі суб'єктів цивільного права	154
<i>Закалічна В. О., Попенко Я. В.</i> Поняття та елементи права власності подружжя	157
<i>Круть Х. С., Попенко Я. В.</i> Класифікація позовів у цивільних справах, що виникають із страхових правовідносин	162
<i>Куліда О. О.</i> Етичне виховання в системі професійної підготовки майбутніх юристів	167
<i>Линник О. С., Мінкова О. Г.</i> Функції та принципи експертизи проектів нормативно-правових актів в Україні	170
<i>Малюгіна І. П., Попенко Я. В.</i> Поняття, зміст та форми захисту авторського права в законодавстві України	173
<i>Сьомова Т. О., Попенко Я. В.</i> Особливості спадкування окремих видів спадщини	178
РОЗДІЛ IV. ТУРИЗМ	182
<i>Арсененко І. А., Донченко Л. М., Варава Є. О.</i> Сучасні аспекти розвитку культурного туризму в Запорізькій області	183
<i>Арсененко І. А., Донченко Л. М., Донець І. А.</i> Проблеми розвитку туристсько-екскурсійного обслуговування в Запорізькій області	187
<i>Арсененко І. А., Донченко Л. М., Бондаренко А. О.</i> Сучасний стан та перспективи розвитку релігійного туризму в Україні	190
<i>Арсененко І. А., Донець І. А., Комісарова Н. О., Марченко І. В.</i> Географічні напрями організації екологічного туризму в Україні	193

<i>Арсененко І. А., Кириєнко Ц. В., Кальченко Є. В., Гуцалюк Є. О.</i> Туристсько-екскурсійне підприємство як суб'єкт господарської діяльності індустрії туризму в Україні	196
<i>Арсененко І. А., Донченко Л. М., Кириєнко Ц. В., Галатенко Ю. О.</i> Розвиток культурно-пізнавального туризму в Слов'янському районі Донецької області	199
<i>Байтеряков О. З. Мельник Д. С.</i> Підходи до оцінки туристичних історико-культурних ресурсів	202
<i>Бобровська О. О.</i> Сучасний стан та перспективи розвитку замкового туризму в Україні та світі	206
<i>Донець І. А., Арсененко І. А., Тригуб М. М.</i> Організація екологічного туризму на природоохоронних територіях	210
<i>Донець І. А., Арсененко І. А., Хомотюк Д. М.</i> Пріоритетні напрями удосконалення розвитку малих підприємств сільського зеленого туризму в Запорізькій області	214
<i>Рибальченко Н. П.</i> Дослідження нових шляхів державного регулювання туристичної галузі як складової соціально-економічного розвитку України ...	218
<i>Топалова О. І, Івахненко А. І., Никифорова А. А.</i> Історія розвитку транспортних послуг: світовий вимір	221
<i>Хрущ Ю. М., Григоренко М. В.</i> Сучасний стан розвитку екологічного туризму на території Запорізької області	228
<i>Хрущ Ю. М., Панченко А. Ю., Ковальчук А. А.</i> Особливості розвитку фольклорного туризму в Україні	231
РОЗДІЛ V. ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА.....	234
<i>Котова О. В., Столяр О. А.</i> Волейбол як засіб розвитку фізичних якостей учнів	235
<i>Непша О. В., Бессараб В. А.</i> Формування здорового способу життя учнівської молоді в Україні	238
<i>Челебієв І. С.-І.</i> Зміст і методика проведення занять з фізичної культури на розвиток бистроти засобами вправ тхеквондо	242
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	245

ОБОРОНА МЕЛІТОПОЛЬЩИНИ У ВЕРЕСНІ – НА ПОЧАТКУ ЖОВТНЯ 1941 РОКУ

Пачев С. І., Оліфер В. С.

Одним з епізодів літньо-осінньої кампанії 1941 р. стала оборона Мелітопольщини. Вона відбулася на завершення Тираспольсько-Мелітопольської оборонної стратегічної операції Південного фронту та на початку Донбаської стратегічної оборонної операції. Мелітопольський край обороняли 9-та армія та 18-та армії Південного фронту (командувачі генерал-майор Ф. М. Харитонов та генерал-лейтенант А. К. Смирнов).

Відхід військ Південного фронту за р. Дніпро, втрата бериславського та херсонського плацдармів на правому березі Дніпра, а також захоплення противником каховського плацдарму на лівому березі Дніпра створило наприкінці серпня 1941 р. реальну загрозу Північній Таврії.

9 вересня гітлерівці розпочали наступ з Каховського плацдарму. 9-та армія три доби стримувала противника, але 12 вересня рубежі по нижній течії Дніпра довелося залишити. Передові частини 11-ї німецької армії прорвалися до Перекопського перешийка, а 16 вересня – до Чонгарського мосту і Арабатської стрілки [3, с. 112]. Шлях на Мелітополь був відкритий. Командування фронтом було вимушене протягом 12–14 вересня відвести війська 9-ї армії від Каховки на нові оборонні рубежі на захід від м. Мелітополя [5, документ 224].

12 вересня було утворено Мелітопольську бойову ділянку. 218-та стрілецька дивізія та відступаючі з району Каховки частини 9-ї армії зайняли нові позиції: 130-та і 296-та стрілецькі дивізії – Рубанівка–Шевченко–М. Благовіщенка; 30-та стрілецька дивізія – М. Благовіщенка–Н. Торгаївка; 176-та стрілецька дивізія – Н. Ріп'ївка–Успенське; 74-та стрілецька дивізія – Ясна Поляна–Григорівка. 182-й запасний стрілецький полк – Миролюбівка–Травневий; 218-ма стрілецька дивізія – радгосп Колонія–ст. Ташенак; 134-й запасний стрілецький полк – ст. Ташенак–

Данило-Іванівка; 4-та протитанкова бригада – Н. Миколаївка–Йогансруе [5, документ 226, 228].

15 вересня противник розпочав атаки на мелітопольські позиції і вийшов на рубіж Агайман–Петрівка. 17 вересня 9-та армія відступила на відсічний рубіж Балки–Н. Миколаївка–Молочне озеро, на якому спішно велися інженерні роботи із залученням місцевого населення [5, документ 232]. Противник продовжив наступ і 17 вересня зайняв населені пункти Катеринівка, Аннівка, Терново [5, документ 234].

19 вересня німці вели наступ у напрямку Веселе, Федорівка, Червоний Степ, Н. Миколаївка, Калга, Мелітополь, Домузли, Якимівка, Радивонівка. На кінець дня 9-та армія утримувала рубіж: радгосп «Веселий», радгосп «Егенгоф», радгосп «Колонія», Н. Миколаївка, Н. Запоріжжя, Кропивницький, Зелений курган, Більшовик, північно-західна околиця комуни імені Ворошилова, комуна «Шлях до соціалізму», Маяк, Маріанфельд, Ейгенфельд, Якимівка, Радивонівка. 296-та стрілецька дивізія вийшла у район Мордвинівки [5, документ 236].

21 вересня на мелітопольському напрямку встановилося затишшя. Противник не здійснював активних дій, продовжуючи підтягувати та зосереджувати свої війська, у тому числі танки, бронемашини та мотоциклістів, в районах населених пунктів Тарасівка, Беловський, Н. Запоріжжя, Нейкронфельд, комуна імені Ворошилова, Чехоград, Якимівка, Радивонівка. В районі населених пунктів Гуттенталь та Н. Олександрівка німці здійснювали окопні роботи. А на оз. Молочне була помічена розвідка з метою заміру глибини [5, документ 243].

9-та армія також скористалися затишшям для укріплення зайнятих рубежів. Продовжувався підвіз резервів залізницею. 17–19 вересня на станціях Федорівка та Світлодолинське розвантажувалися ешелони 136-ї стрілецької дивізії. 21 вересня на станції Мелітополь розвантажилася 15-та танкова бригада.

Стабілізувавши ситуацію поблизу Мелітополя, командування Південного фронту почало планувати контрнаступ у Північній Таврії для виходу на Перекопський перешийок. Ослабленій в боях 9-й армії відводилася допоміжна роль, а основна – 18-й армії. Ставка Верховного головнокомандування не дала дозволу на цю операцію [3, с. 112], але через декілька днів змінила рішення. Південний фронт

отримав завдання розпочати наступ силами 18-ї армії та 9-ї армії і закріпитися на лінії М. Білозерка–Н. Успенівка–Чехоград [5, документ 240].

Так 27-30 вересня 1941 р. розпочався Мелітопольський контрнаступ. Війська 18-ї армії вийшли на рубіж Дніпровка – Велика Білозерка – Мала Білозерка, а 9-та армія здійснила допоміжний удар у напрямку Н. Миколаївка – Єлизаветівка [6, документ 30]. 30 вересня противник був змушений відійти на Веселе та Єлизаветівку. 51-ша стрілецька дивізія вела бої в районі Долина – Беловський – Тарасівка. 30-та стрілецька дивізія вийшла на рубіж Рублі – Н. Запоріжжя – Братолюбівка. 176-та стрілецька дивізія вийшла на рубіж Рублі – Білозерський та вела активний наступ на Єлизаветівку та Чистопіл, одночасно обороняючись в районі Іванівський – Червоний Степ.

150-та стрілецька дивізія утримувала рубіж Фейна – Більшовик. 218-та стрілецька дивізія вела наступ на Чехоград та Нейдорф, одночасно утримуючи рубежі Ейгенфельд – Якимівка – Олександрівка – Радивонівка. І нарешті на самому півдні 296-та стрілецька дивізія, перебуваючи в районі Кирилівки та Горіле, здійснювала розвідку у напрямку сіл Тернівка, Шелюги, Охримівка, Кучугури [6, документ 20].

Але становище Південного фронту швидко погіршилося. Бронегрупа Клейста вийшла в район Михайлівка–Жеребець і створила загрозу тилу 18-ї та 9-ї армій. Тому контрнаступ, що розпочався вдало, було терміново перервано. Війська 9-ї армії, маючи реальну загрозу оточення, розпочали відступ на схід.

4 жовтня 1941 р. німецька 1-а танкова армія прорвала фронт в районі Оріхова [1] і 7 жовтня з'єдналися на північ від Осипенко з моторизованими частинами 11-ї армії, що прорвалися через Мелітополь [4]. В результаті прориву ворожих танків частина дивізій 9-ї та 18-ї армій Південного фронту опинилися в оточенні у східних районах Запорізької області. За приблизними даними, кількість радянських солдат та офіцерів, що потрапили в полон, становила близько 100 тис. чоловік [2, с. 117]. Решта ціною величезних зусиль змогла вирватися з оточення, зайнявши оборону на нових рубежах на Донбасі.

Отже, військові дії по обороні Мелітопольщини були складовою стратегічних

оборонних операцій Червоної армії – Тираспольсько-Мелітопольської та Донбаської. Військові дії на Мелітопольщині можна поділити на 3 етапи. На першому етапі у середині вересня війська 9-ї армії відступили з району Каховки до Мелітополя, де їм вдалося витримати натиск противника. На другому етапі, після короткого перепопочинку, наприкінці вересня підрозділи 9-ї та 18-ї армій здійснили вдалий контрнаступ на веселівсько-менчикурському напрямку. На третьому етапі на початку жовтня 1941 р. через загрозу оточення 9-та армія спішно залишила мелітопольські позиції і відступила на схід.

Список використаних джерел

1. Гальдер Ф. Военный дневник. Ежедневные записи начальника генерального штаба сухопутных войск 1939–1942 гг. / Пер. с нем. Т.3. Кн.1–2 М.: Воениздат, 1971. 776 с. URL: <http://militera.lib.ru/db/halder/index.html>
2. Турченко Ф. Г., Мороко В. М., Штейнле О. Ф., Орлянський В. С. [та ін.] Запорізький рахунок Великій війні (1939–1945). Запоріжжя: Просвіта, 2013. 416с.
3. История Великой Отечественной войны Советского Союза 1941-1945. Т.2. М.: Воениздат, 1961. 681 с
4. Манштейн Э. Утерянные победы. Москва: АСТ; Санкт-Петербург: Terra Fantastica, 1999. 896 с.
5. Сборник боевых документов Великой Отечественной войны. М.: Воениздат, 1960. Выпуск 40. URL: https://ru.wikisource.org/wiki/Категория:Сборник_боевых_документов_Великой_Отечественной_войны
6. Сборник боевых документов Великой Отечественной войны. М.: Воениздат, 1960. Выпуск 42. URL: https://ru.wikisource.org/wiki/Категория:Сборник_боевых_документов_Великой_Отечественной_войны